

Kuhmon uitoista ja tukkilaiskisoista (Antero Komulainen)

Metsien keskellä ja Oulujoen vesistön latvoilla sijaitsevalla Kuhmolla (vuoden 1936 loppuun asti kunnan nimi Kuhmoniemi) on pitkä ja merkittävä tukkilaisperinne, jota on myös talletettu ja pidetty yllä. Vilkastuvasta puukaupasta ja tukkien ja pinotavaran uitosta viesti aikoinaan Senaatin 1886 antama lauttaussääntö, joka koski Oulujärveen laskevia vesistöjä. Kuhmossa suuri osa alueen vesistä virtaa taajaman laidassa sijaitsevan Pajakkakosken kautta lopulta kohti Oulujärveä ja Pohjanlahtea.

Kuhmo on järvi- ja jokirikasta aluetta. Uittoja järjestettiin Kuhmossa 1800-luvun lopulta 1970-luvun puolelle asti. Yhtiöt uittivat puunsa aluksi erillisuittoina, mutta jo vuosisadan vaihteessa järjestettiin yhteisuittoja, joita varten perustettiin uittoyhdistyksiä. Kuhmon alueella vaikutti vuonna 1910 perustettu Kiannan ja Kuhmon uittoyhdistys, joka välivaiheen jälkeen muutettiin vuonna 1946 Oulujoen uittoyhdistykseksi. Yksityisuitot vaikuttivat täällä pienimuotoisesti 1960-luvulle saakka.

Sotien jälkeen Kuhmossa on järjestetty 1947 alkaen kolmen suuret tukkilaiskisat. Ensin järjestettiin Kuhmon Tukkilaiskisat, vuonna 1948 Kainuun Tukkilaiskisat, johon yleisöä kokoontui 9000 ja edelleen vuonna 1949 järjestyksessään ensimmäiset Valtakunnan Tukkilaismestaruuskilpailut, joka kokosi peräti 10 000 henkeä katsomoihin. Järjestäjinä olivat uittoyhdistys ja metsäalan toimihenkilöiden valtakunnalliset järjestöt sekä alueelliset ja paikalliset osastot henkilöineen ja suuri joukko muita talkoolaisia. Kun yleisöä saapui 9000-10000, joten kilpailujen, ruokahuollon, kahvitusten, useiden kisatanssien ja muiden oheistapahtumien järjestelyt aloitettiin hyvissä ajoin. Tukkilaiskisojen lajeina olivat näreenvääntö, sestominen, joukkuesoutukilpailu tukkiveneillä, puomijuoksu, Pajakkakosken lasku tukilla, sauvontakilpailu ja tukkilaisvala. Lisäksi oli näytöksiä ja kilpailuja yleisölle.

Kuhmon suurimmista tukkilaiskilpailuista on hyvin aineistoa tallessa. Vuoden 1948 Kainuun Tukkilaiskisoista Suomen Filmiteollisuus pääsi tekemään lyhytelokuvat Tukkilaiset tulikokeessa, jonka Suomen Yleisradion (YLE) televisio on esittänyt useita kertoja ja joka löytyy tuolla nimellä YLE:n Elävästä arkistosta. Vuoden 1949 Valtakunnan Tukkilaismestaruuskisoista on tallennettu lyhytelokuva Tukkilaiskisat ja sen toteutti Suomi-filmi. Se on kansallisen audiovisuaalisen instituutin arkistossa ja katsottavissa netissä. Lisäksi näiden Kuhmon ensimmäisten isojen tukkilaiskisojen asiakirjoja sekä järjestelyvaiheen tietoja tallennettu Kainuun Museoon.

Kuhmossa on järjestetty myös 16. valtakunnalliset tukkilaiskisat heinäkuussa 1964 ja myöhemmin vielä vuonna 1989, 2022 ja 2024. Lisäksi täällä on järjestetty muutamia muita kilpailuja sekä näytöksiä. Usein paikkana on ollut Pajakkakoski, mutta myös Lentuankoskella on kilpailtu.

Kesäkuussa 2024 Kuhmossa järjestettiin Tukkilais tapahtuma, Tukkilaiden SM-kisat sekä Kansainväliset uittoperinnepäivät. Sen aikana järjestetyn tukkilaisleirin kohderyhmänä olivat nuoret. Kansainvälinen uittoperinneyhdistys kokosi Kuhmoon teemapäiville osallistujia Suomen lisäksi Saksasta, Italiasta, Espanjasta, Itävallest ja Latviasta. Osa osallistujista osallistui kokoukseen etäyhteydellä.

Viimeisimpien kilpailujen paikallisena kuhmolaisena pääjärjestäjänä on ollut - yksin tai yhteistyössä - Kuhmon Tapahtumat ry.

Uittoperinnettä on Kuhmossa tallennettu tasokkaasti myös historiakirjallisuuteen ja muihin teoksiin. Uittojen perinnettä, työvaiheita, uittovesistöjä, uittolaivoja ja laajaa paikallista uittosanastoa ja keskeisemmin kertovat Matti Salon kirjoittama runsaasti kuvitettu teos Savottalaisten ja uittomiesten Kuhmo (Kuhmon kaupunki,

1989). Toinen keskeinen paikallisteos on Jorma Wilmin kirjoittama Kuhmon Historia (Kustantaja Kuhmon kaupunki, 2003).